

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Bod Péter.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT,
DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER IMRE ÉS SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelen — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer,
legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Belső-Szén-utca 3. sz.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató, - egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

B. Eötvös J. halála évfordulóján.

A nagy emberokról soha sem beszélnek kevesebbet, mint a haláluk után következő néhány évben. Ez igazság sohasem volt találébb, mint ma. A siető emberiség ma gyorsabban feled, mint valaha. Régen, midőn a haladás utjai keskenyebbek, a küzdők, versenyzők kevesebben voltak: a kiválóbb tettek föltünőbbek, a hősök tiszteltebbek s emlékek áldottabb volt.

Ma az egész föld egyetlen uttá, a haladás széles országutjává s az egész emberiség egy közös és haladó hadsereggé lön. A tettek számosabbak, a figyelem megosztottabb, az erőfeszítés nagyobb, az érdeklődés lazább s az emlékezés gyöngébb lett. Az első sorokban küzdők arcra borulnak, elesnek, s a nyomokba kelők eltapottják a halottakat emlékekkel együtt. Az élő halottak porain jár s nem gondol vele, kinek tetei nyugosznak alatt.

A legnagyobbak, az óriások sirjai is láthatatlanok volnának, ha a sirjaikból kiáradó fény nyugvóhelyökre nem vezetne; s emlékek muló lenne, ha e fény életökre vissza nem világítana.

E legnagyobbak egyike volt: Eötvös József. Ez tudva van. S ha a szokás és általános emberi feledés pár évig kevésbé hangoztatja is nevét, de azért érzi, hogy még ma is azon az úton megy, melyet ő jelölt ki neki; öntudatlanul is eszméi hatása alatt él s ezek győzelmét ünnepli, mint ő maga remélte róluk.

Hivatásomnál fogva nem hordom sem a szokás, sem a divat bilincseit s örömmel adok magamnak számot a multról.

Vajjon, azt kérdem, azok az eszmék kelen-dők-e, melyekkel a kor sötét légkörét rajzolva, mint a XIX. évszáz világfájdalmas és pessimista bölcese mutatta be magát? Azt mondom: azok.

Vajjon él-e még az a hit, melyet ifjúi és férfúii csalódásaiban is mindig szeretettel ápolt, hogy a keresztyén civilizáció jövőjén munkálnunk s nem hanyatlásán kell bánkodnunk, mint sokan hiszik? Azt mondom: él.

Vajjon nincs-e kelendőségben az a tan, hogy a népszabadság föltételei az önkormányzat gyakorlásában és az állami központosítás a képvisleti alkotmányban s ezek kellő egyensúlya: egyetlen föltétele az államok belnyugalmának? Azt felelem: de van.

Vajjon kihalt-e a lelkekből az a fönséges érzelem, mely az emberek egyesit az emberszeretet egyetemes szálaival kapcsolja egybe, mire ő így szolt: századunk érdeme az emberszeretet? Azt felelem: nem halt ki.

Nem tudatosabb-e ma, mint valaha, hogy évszázunk egyetlen lehető fegyvere a tudomány és egyetlen lehető harctere a mivelődés, mely méltó ez évszáz büszkeségéhez? De az.

S vajjon a népnevelés és mindenek felett a népnevelés nem vált-e épen az ő sürgetéseire és munkásságára hazánkban a legnemesebben gondolkodók meggyőződésévé és annyiak életcéljává? Azzá vált.

Eötvös eszméi mellett az utókor foglal pártot, s korunk óriás kiterjedésben fogja fel, a mit ő kezdett nekünk tanítani. Eszméi nem vesznek, — nőnek és terjednek, s hivatásuk meghódítani nemzetünkben a legnemesebb részt: az észet és szívet.

Nem újak ez eszmék. De nálunk általa lettek ismertté s az ő állandó és rajongó meggyőződése emelte őket a jobbak hitévé: Minden ember körülbelöl annyit ér, mint az az eszme, melynek szolgálatába szegődik. Hozzá tehetem, hogy minden ember vallásos hite körülbelöl arányban áll azzal a hittel, a melylyel képes egy fölsé-

ges eszméért rajongani. És munkássága értéke egyenlő azzal, mit az eszme biztosítása érdekében cselekedett.

Vajjon ekkor áll-e valaki magasabban mint író és hazafi, mint Eötvös, Széchenyi, Deák, Kosuth, Petöfi, kik eltérően, de ugyanegy kitartással és vallásos hittel ragaszkodtak és harcoltak azért az eszmékért, melyeknek szolgálatába szegődtek?

Azt tanítja Plato, hogy az eszmék ősalakok, a gondolatok ősalakjai. Az eszmék örök éltűek s nem kell őket fölfedezni vagy kitalálni. E világ-egyetem alkotásában már benne rejlenek, mint a fizikai törvények. De alkalmazhatóságuk és használatuk függ attól a módtól, mely szerint idő, emberek és népek jelleméhez képest módosíthatnak.

Eötvös ereje és nagysága ez eszmék alkalmazása és hazánk viszonyai közé illesztésében áll. Ezért lettek ránk nézve termékenyebbek és gyümölcsözőbbek, mint reméltük. S nem habozok annak kimondásában, hogy azok a mai intézmények, melyeknek célja nemzetünknek kulturai intézmények által erősítése s melyek a politikai jelentőséget a társadalmi jelentőség emelésével akarják emelni: mind virágai, gyümölcsei, vagy, ha úgy tetszik, ünneplő dicsódái azoknak az eszméknek, melyekért Eötvös harcolt.

A mint pl. egy magyar kereskedelmi társulat Széchenyi föllépte előtt egyszerűen nem gondolható, így egy erdélyi kultur-egylet sem volna gondolható a nélkül a tudat nélkül, mely Eötvös által lett a magyar nemzet lelkiismeretév.

Kolozsmegye népnevelésügyi állapota 188⁵/₆-ban.

Megyénk mult tanévi népnevelésügyi állapotára vonatkozólag a következő közérdekű adatokat közölhetjük.

A községek összes száma, Kolozsvár sz. kir. várost is beleértve, 237. Ezek közül 5-nek nincs semmiféle iskolája, 5 pedig csatlakozva van iskolailag a legközelebbi szomszéd községekhez. A népoktatási tanintézetek száma 327. A 327 közül elemi népiskola 322, felső nép- és polgári iskola 4, alsó fokú ipariskola 1. Ezekon kívül van 4 kisdedővő intézet 7 óvóval és 326 gyermekkel. *Jellegre* nézve állami 27, községi 10, felekezeti 284, magán 5 és társulati (Mária-Valeria leány árvaház) 1. A felekezetiek közül róm. kath. 15, gör. kath. 153, gör. keleti 47, helv. hitv. 57, ág. hitv. 8, unitárius 2, izraelita 2.

Az elemi iskolák között van: 285 vegyes, 19 fiú- és 23 leányiskola. A felsőbbek között egy felső leány-népiskola, egy felső fiú-népiskola, egy felsőbb leányiskola és egy polgári fiú-iskola.

Az iskolák száma szaporodott a lefolyt évben 13-mal és apadt 5-tel. Tényleges szaporulat tehát 7.

Az iskolák számának elég kedvező arányára árnyat vet az a körülmény, hogy teljes hat évfolyama közülök csak igen kevésnek van, a minek természetes következménye az a hátrány, hogy a népoktatási részvényben megszabott tantárgyak egy jelentékeny része iskoláink nagyobb felében nem is fordul elő. A belfejlődés fokozása tehát ez irányban hathatósan szorgalmazandó, mert, hogy egyebet ne említsünk, hazai történelem és alkotmánytan tanítása nélkül hazafias szellemet alig vihetünk be a népnevelésbe.

Egyéb hiányai népiskoláinknak leginkább a tanhelyiségek czélszerűtlenségében és felszereltségében állanak. Az első tekintetében még állami és községi iskoláink nagy része is lényegesen kifogás alá esik. A felekezetiek pedig kevés kivétellel mind. Ugyanezt mondhatni a felszerelésről iskolai butorzat tekintetében.

Tanesszközök dolgában az államiak és községiak elég jól állanak, de a felekezetiékné csak igen csekély számáról mondhatjuk ezt. Például: még fali olvasótábla sincs minden iskolában. Mintegy 100-ra tehető az ilyenek száma. Számoló-gép csak 194-ben, Magyarország térképe 190-ben, Európáé 113-ban, földgömb 132-ben van. Természettani és természetrajzi gyűjteménye alig van az iskolák egy negyedének, s ez is nagyjában csak másodrendű szemléltetési eszköz képekben. E téren is tehát még nagyon sok teendő vár az iskola-fentartó hatóságokra.

A *tanköteles* gyermekek száma (mindennapi és ismétlő) 25,572 volt, a mi a tényleges lakosságnak 13 %-át adja. Ez kisebb ugyan, mint a mit a statisztika számára követelnek (16%), de nagyobb annál, a mit a közegészségtan megállapítani szeret (10%). E tekintetben tehát meg lehetünk elégedve. Felekezetek szerint a tankötelesek így oszlanak meg: róm. kath. 2099, gör. kath. 11,632, gör. kel. 4,013, helv. hitv. 6,034, ág. hitv. 1,067, unitár. 187, izrael. 540. Nemzetiség szerint: magyar 9,001, német 917, román 15,645, vegyes 9.

Az *iskolába járók* összes száma 19,646 volt. A tankötelesek e szerint 76 %-a járt iskolába. És itt a megelőző évhez képest 4 % emelkedés mutatkozik, a minek értékét azonban csökkenti az a körülmény, hogy a tanév az iskolák egy jelentékeny részében még mindig csak 5—6 hónapra terjed. Az állami és községi iskolák tanéve 8—10 hó, de a felekezetiéek közül még mintegy 100 nem tartja ki a törvényben minimumnak fölvett 8 hónapot.

Az *iskolába járók száma vallás szerint*: róm. kath. 2139=10.9 %, gör. kath. 7615=38.78 %, gör. keleti 2805=14.27 %, helv. hitv. 5140=26.18 %, ág. hitv. 1074=5.46 %, unitár. 298=1.51 %, izraelita 575=2.92%. *Nemzetiség szerint*: magyar 8245=42.02%, német 1000=5.09 %, román 10392=52.89 %, vegyes 9.

A felekezetek iskolába járói tanköteleseiknek következő %-át adják: a gör. katolikusoknál 65.4 %, a gör. keletiéknél 61 %, a helv. hitűeknél 85.2 %.

A róm. katolikusok, ág. hitv., unitáriusok és zsidóknál az iskolába járók száma fölülmulja tanköteleseikét. A többletet idegen tankerületek adják.

Nemzetiség szerint iskolába jár a magyar tanköteleseknek 91.51 %-a, a románokénak 66.45 %-a, a németek és vegyesek mind.

A *tanítók* összes száma: 372. Közülök képesített 268, nem képesített 104. Rendes 335, segéd 37. Férfi 321, nő 51. Ezen kívül paptanító 22. Egy tanítójú iskola van 286, két tanítójú 20, három tanítójú 9, négy

tanítóju 4, öt tanítóju 6 és hat tanítóju 2 iskola. Ezek mellett van 18 olyan külön községbeli iskola, melyeknek együtt 9 (ambulans) tanítója van. Van egy olyan iskola is, melynek egy tantermében két tanító tanít (Nagy-Esküllön a gör. katolikusoknál).

A német tannyelvű tanítók száma 25, és a románoké 178. Az elsőek közül jól tudja a magyar nyelvet 16, s oklevele van hozzá 11-nek; az utóbbiak közül jól tudja nyelvünket 135, s oklevelet szerzett 94. A magyar nyelvet egyáltalán nem tudja 1 német és 22 román tanító.

A magyar nyelv tanításához a nem magyar tannyelvű iskolákban tehát az egyik fő kellék, a tanítók képesítettségében, már tisztességes mértékben megvolna; azonban hiányoznak a legtöbb helyen a hozzá való alkalmas taneszközök, minők a fali olvasóablak, ABC és olvasókönyvek. E hiány pótlását személyesen is lekökre kötöttem a tanítóknak, a hol eddigelé megfordultam, s e mellett a közigazgatási bizottság is előterjesztésemre feliratot intézett ez ügyben múlt évi december 13-áról a vallás és közoktatási miniszter urhoz.

Népkönyvtár 22 iskolában található; 1685 kötet magyar és 534 kötet más nyelvű olvasmánnyal. Tankönyv-gyűjteménye 50 és tanító szakkönyv-gyűjteménye 45 iskolának van. Az első a népmívelődésre, az utolsó a tanító önképzésére igen becses eszköz lévén, szaporításuk szükségére nem szorúl bizonyítgatásra. De hogy az iskolai tankönyv-gyűjtemény minden iskolában mennyire szükséges, tanúsítja az a szomorú körülmény, hogy az iskolába járó gyermekek közel egy harmadrészenek (5461) nincs semmiféle tankönyve. Az ilyeneknek természetesen egyéb taneszközük sem lévén, előhaladásuk is csak igen korlátolt. Az iskolai hatóságoknak tehát mindenütt gondoskodniuk kellene e hiány pótlásáról. Az állami és községi iskolák veszik is ezt, s a felekezetiék csak akkor kelhetnek velök valódi versenyre, ha ebben is követik. Csak a tanítók tudják igazán, mily nagy nyomorúság taneszközök nélkül tanítani az iskolákban, s milyen egyenlőtlen e miatt az előhaladás! Ez okozza részben a sok osztály ismétlést is és a tanfolyamok nehézkes kiegészítését.

Iskolai takarékpénztárat 8 helyen kezeltek a múlt évben. A betevők száma 264 és a betét 629 forint volt. E téren a b.-hunyadi állami iskolák buzgólkodnak leg-sikeresebben.

Az összes iskolák múlt évi kiadása 152,352 forint-ra ment. Ebből a tanítók fizetése, lakást, terményértéket stb. mind összeszámítva 119,792 forint. Átlag tehát egy tanítóra 322 forint esik. Ezen átlagnak azonban aránylag ily kedvező volta az állami, községi s a kolozsvári többi iskoláknak tulajdonítandó, mert pl. a román tanítók legnagyobb részének fizetése — mindent összevéve — tényleg 40 és 150 forint között váltakozik.

Kozma Ferencz.

Vitatételek az irvaolvasás köréből. *)

Egyik gyűlésünk alkalmával határozattá emeltük, hogy az irvaolvasási előgyakorlatokra általában van ugyan szükség, de csak oly terjedelemben, hogy általuk a tulajdonképi tárgyra: az irvaolvasásra fordítandó idő meg ne rövidüljön. *) Most bátor leszek a második tételt indokolásaival együtt előterjeszteni.

*) Felolvastattam a b.-hunyadi kör gyűlésén.

*) E vitatétel lapunk 1885. évi folyamában jelent meg.

Lehetséges-e, hogy az irvaolvasási előgyakorlatok egybekapcsoltassanak, illetőleg egyidejűleg tanítottassanak magával az irvaolvasással? Ha igen, mily módon?

Lehetséges. És pedig oly módon, hogy mihelyt a tanulók a hallási- és kézzgyakorlatokból a szükséges elemek birtokában vannak, ez elemekből nyomban alakítottassunk betűt.

E kérdés fölvetésére a tanítás eredményének csak részben kielégítő volta kényszerít. Egyik tanévben az első osztályt vezettem. Tanításomban azok az alapelvek s módszertani útastítások szerint jártam el, a melyek Mennyei, Bárány, Gőnczy, Gyertyánffy s mások idevágó munkáiban ki vannak fejtve. Az eredmény még sem lehetett több, de kevesebb sem, mint a mennyit többi kartársaim elértek. A tanulók megismerték a hangoikat, képesek voltak az ismert hangokat egybefűzni s úgy a kis- és nagy betűket, mint a könnyebb szokat leírni stb. A készséggel olvasás magaslatára azonban tanítványaimnak körülbelől három ötöde juthatott el. Ez pedig ma, midőn az olvasásnak az oktatás közép-pontját kell alkotnia, mi a készséggel olvasás nélkül merő képtelenség, nem kielégítő eredmény. Azt hiszem, hogy mindazok, kik valaha az első osztályt tanították, hasonló váleményben vannak. Mivel a dolog valóban így áll, szükség, hogy orvosok módjára a baj okait kutassuk, mert ha fölleljük őket, nem lesz nehéz az orvoslás.

Egyik ok az előgyakorlatok túlságos terjedelmében s végtelenségig vitt alapos feldolgozásukban áll, a melyekkel annyi időt foglalunk el, hogy leszámítva a szünidőket, nemhogy egy egész óra jutna egy betű megismertetésére, hanem gyakran kénytelenek vagyunk 4—5 betűt is fölvenni egy órára. Ha e baj mellett beüt még egy járványos betegség; ha a tanítót látogatja meg valamely csapás; ha hiányzik a tanító részéről az alapos készütség s tán a tanítási kedv is: az eredmény még kevésbbé lehet megnyugtató.

Ha annak az oka, hogy a tanulók az első osztályban nem sajátíthatják el a készséggel olvasást, az előgyakorlatok nagy terjedelmében és abban áll, hogy épen e gyakorlatok miatt későre foghatunk magához az irvaolvasáshoz: önként következik, hogy a nagy anyaghalmozásból le kell alkudnunk, csak a szükségsekre kell szoritkozunk, mert így természetesen, korábban hozzá foghatunk a tulajdonképi dologkhoz, és több idő jutván rá, hasonlíthatlanul több eredményt is érhetünk el. Úgyde itt két eset állhat elő. Vagy igen sokat, vagy igen keveset alkuszunk le. Első esetben hézagok támadnak tanításunkban; a másodikban pedig céltalan kalandozásokra vetemedünk. A kétesség, váleményem szerint, úgy osztható el, ha alapúl egyedül a Gyertyánffy „Előgyakorlat“-ait fogadjuk el mivel ez felel meg legjobban a jelenlegi viszonyoknak, sőt a jövődöbelieknek is. Azonban ne vegye rossz néven az érdeemes szerző, ki iránt nemcsak mint a tanügynek egyik közkatónája, hanem mint volt tanítványa is állandó tisztelettel és szeretettel viseltetem, ha rendszerén jelenlegi tárgyam keretében egy kevés változtatást hozok javaslatba.

Miként tudjuk, érdeemes szerző az előgyakorlatoknak külön tanfolyamot jelöl meg az első osztályban: a tanév első heteit. Tehát magához az irvaolvasás tanításához csak akkor foghatunk, ha ama gyakorlatokat bevégeztük. E szerint maga a tulajdonképi tárgy az irvaolvasás néhány héttel hátrább esik, s így nem maradhat elég idő a folyékony olvasás kellő begyakor-

lására. Ezt az időt úgy nyerhetjük meg, ha magához az irvaolvasás tanításához a tanévnek már a második, legfőlebb a harmadik hetében hozzá kezdünk. Ez pedig, mivel az előgyakorlatokra multhatatlan szükség van, s így rajtuk keresztül siklanunk nem szabad, csak úgy lehetséges, ha a betűk ismertetését, iratását, olvastatását az előgyakorlatokba, ezeket viszont az irvaolvasásba nagy gonddal s alapos utánjárással beleolvasztjuk. Szóval, a kettőt egyidejűleg tanítjuk. Ez volna javaslatom, a mely keresztül vihető oly módon, ha az alapúl fölvetett műben foglalt előgyakorlatokból minden egyes betűnek külön-külön előgyakorlatokat készítünk; mihelyt ezek megvannak, az ismert elemekből az egészet: az illető betűt összeállítjuk. Ez az egyik mód, a melylyel a fentebb jelzett bajon segíteni lehet.

Ország világ tudja, s gyakran hangsúlyozzák is a tanügygyel komolyan foglalkozók, hogy első sorban oly ismereteket kell közölnünk a növendékkel, a melyeknek azonnal hasznát veheti; az is tudvalevő, hogy a tanuló a legtöbbször csupán oly eredményért lelkesül, a melynek a hasznát maga is belátja. Kár tehát, ha hetekig-hónapokig vonalakat, meg pontokat rajzoltatunk, holott a tanuló már a második, legfőlebb a harmadik hét elteltével képesítve van arra, hogy könnyebb betűalakot írjon és így oly eredményhez jusson, a minek úgy ő, mint a tanító és szüle egyaránt örvend. A tanuló nem is sejti, hogy azt a sok pontot, meg vonalat miért kell rajzolni s ha mégis lelkesül érettök, ezt csak a tanító buzdításának lehet tulajdonítani, de nem a tárgyának magának. Az a tanuló, ki csak a tanító buzdítására, tehát úgyszólván erkölcsi pressio következtében cselekszik, soha nem megy sokra; ellenben az, kit maga a tárgy lelkesít a cselekvésre, nagy eredményt ér el. A tanulót megöli a folytonos egyhangúság. Szükség tehát, hogy az előgyakorlatok közt előforduljon egy-egy betű is, mert így aztán hamar tudatára jó a tanuló annak is, hogy az a sok pont és vonal rajzolása nem játék, hanem nagyon is komoly dolog. A gyermek természetében rejlik, hogy mindig valamely bevégzett egészet produkál. Ezt bizonyítják játékaik, melyek mindig valamely csattanós ténnyel végződnek. A czíglészás sántikálással, a lapdafogás helycserével stb. Hasonlókép alakít a természet is. A parányok tömecsékké, ezek testké, szóval valami kerekded s bevégzett egészzé alakulnak. A növénynek külsője és belsője egyszerre s egyidejűleg fejlődik. A természet ezen útmutatását bátran követhetjük tanításunkban is.

Mihelyt a tanuló a hallásban és a kézgyakorlatokban a szükséges elemek birtokába jut, alakíttassunk vele ezen elemekből egy egészet: betűt. Ebből azonban nem következik, mintha én az előgyakorlatokat mellőzni akarnám; sőt ellenkezőleg óhajtom, hogy belőlük mindazt, a mi a hangok fölismerésénél s a betűk alakításánál elkerülhetetlen, fölvegyük s a lehető legnagyobb alaposággal tanítsuk. Hogy mily módon lehet az előgyakorlatokat az irvaolvasással egybekapcsolni s egyidejűleg tanítani, vázlatosan elmondom. Ki fog tűnni belőle, hogy nem szükség az összes előgyakorlatokat külön tanfolyamban bevégezni, hanem csak oly fokozatban, a minőt az egymást követő betűk megjelölnek.

A tanév harmadik hetében, tehát oly időben, midőn a tanulók már tudnak figyelni, s kezük sem egészen járatlan a palavessző forgatásában, kedvet és érdeket ébresztő bevezetés kíséretében palavesszőt rajzoltatok. Azért palavesszőt, mert ennek jobban örvend a tanuló, mint a „függő vonal“-nak, pedig voltaképen

azt rajzol. Ha a függélyesen állított palavesszőt lerajzolták a tanulók, most kissé, majd inkább jobbra dőltöm s lerajzolom és lerajzoltatom. Röviden megismertetem a fölfelé menő, jobbra dülő, vékony vonalat s a lefelé haladó vastag, jobbra dülő vonalat. E két alakból valami egészet: *egyes számot (1)* rajzoltatok. Ezután mankós pálczát rajzoltatok, melynek mankója lefelé s jobbra áll, mi a palavessző rajzának alsó hegyén egy ügyes jobbra kanyarítással minden nehézség nélkül keresztül vihető. Még csak néhány éket (,) rajzoltatok, s mert a pontot már ismerniök kell a tanulóknak, a hosszú és rövid *i*; *i* előgyakorlatával (kézgyakorlatával) készen vagyok. Rajzolgatás közben megismertetem a *hangot*. A kis malacz hangját, az *i*-t, már minden gyermek ismeri. Figyelmököt tehát felhívom rá s mihelyt elértem, hogy ezt a hangot alkalmas szavakból önerejükön is ki tudják választani, készen vagyok egy néhány hangoztatási előgyakorlattal is. Most nem haladok tovább az előgyakorlatokban, hanem helyettök a már ismert elemekből egybeállítom az írott és nyomtatott rövid és hosszú *i*, *i*-t. Ezeken gyakorolják a tanulók a kezüket, szemüket és szájukat; szóval, valósággal irnak és olvasnak. A tanultak iratása és olvastatása közben előveszem az *r* betű előgyakorlatait is. Mankós pálczát zajzoltatok oly helyzetben, hogy az *r* első szárának megfelelően. Ezen betű többi alkatrészei már ismeretesek. Egyidejűleg megismertetem a *r* hangot is, a mit különben a gyermekek a kutya morrogásából és hergetéséből úgy is ismernek. Ezen elemekből ismét egy betűt, a *r*-et, állítok egybe. Majd öszszekapcsolom az *i*-t, *i*-vel; iratom, olvastatom stb. Így haladok nyomról nyomra, lassan és biztosan. E módszer előnyei annyira szembeötlők, hogy felesleges lenne tovább indokolnom.

Szentgyörgyi Lajos.

(Folyt. köv.)

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Eötvös-alap“ pályázati hirdetése. A „magyarországi tanítók Eötvös-alapját kezelő és gyűjtő országos bizottság“ az 1886. évben befolyt tiszta jövedelemből egy kétszáz forintos, hat száz forintos, tíz ötven forintos ösztöndíjat és nyolcz ötven forintos segélyösszeget alkotott s ezennel felhívja az ezen ösztöndíjakra és segélyösszegekre jogos igényt tartható egyéneket, hogy e jótétemények elnyerése céljából az „Eötvös-alap“ kezelő és gyűjtő országos bizottságához intézendő folyamodványaikat *Luttenberger Ágost*, bizottsági titkár urhoz (Budapest, Deák-tér 3) legkésőbb f. évi július 10-ig küldjék be.

Ugyancsak a fentnevezett bizottsághoz intézendők az „Eötvös-alap“ pal szoros kapcsolatban álló *Zirzen Janka*, *Lederer Abrahám*, *Örley János*, *Rökk Szilárd*, *Békey Imre* és *Gyertyánffy István*-féle alapítványok elnyerése céljából benyújtandó folyamodványok is.

Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért pályázni szándékozóknak a következőket kell figyelembe venniök;

1. A magyarországi tanítók „Eötvös-alap“-jának, valamint a vele szoros kapcsolatban álló alapítványoknak jótéteményeiben, ösztöndijaiban és segélyösszegeiben csak azon egyének részesülhetnek, a kik az alap szabályainak 1. §-a értelmében az „Eötvös-alap“ rendes tagjaiul felvétették magukat, avagy a kik az elhunyt rendes tagoknak özvegyei vagy árvái, esetleg kenyérekérésre képtelen, nyomorék utódai. Az „Eötvös-alap“

rendes tagjai közé számíttatnak azon magyarországi népiskolák, tanítóképző intézetek, polgári- és felső népiskolák, kisedudodák és gyermekkeretek tanítói, tanárai és nevelői, illetőleg tanítónői, valamint a népoktatási kir. tanfelügyelők és tanfelügyelőségi hivatalnokok, a kik az „Eötvös-alap“-hoz az egy forintnyi évdíjat rendszeresen beszolgáltatták, avagy a 20 frtnyi tagsági tőkét befizették.

Senki sem részesülhet az „Eötvös-alap“ jótéteményében, a ki ahhoz nem járult az alapszabályokban előírt mértékben.

2. Az egy 200 frtos és néhány 100 frtos ösztöndíjra hazai egyetemeken tanuló olyan ifjak folyamodhatnak, a kiknek szülői az „Eötvös-alap“-nak rendes tagjaiul felvették és kötelezettségeiknek eleget tettek.

3. Néhány 100 frtos és több 50 frtos ösztöndíjért pályázhatnak hazai akadémiákon, tanító- és tanítónőképző intézeteinkben, a középtanodák felső osztályaiban, a polgári iskolák V. és VI. osztályaiban tanuló azon növendékek, kiknek szülői az „Eötvös-alap“-nak rendes tagjaiul felvették és kötelezettségeiknek eleget tettek. A pályázattól az ezen pontban fel nem sorolt azon tanintézetek növendékei sem zárhatnak ki, a melyek tanulóiktól a fölvetelnél megkövetelik, hogy a középtanodák vagy polgári iskolák négy alsó osztályából bizonyítványokat mutassanak fel.

4. Az 50 frtos segélyösszegért folyamodhatnak a kiérdemült, de kellő nyugdíjban nem részesülhető rendes tagok özvegyei, árvái és keresetre képtelen nyomorék utódai.

5. „Eötvös-alap“ ösztöndíjaiért folyamodók mellékelni tartoznak a) 1885–6-ik tanévről szóló iskolai bizonyítványukat, — b) a jelen 1886–7-ik évről szóló iskolai bizonyítványt; az illetékes tanári karnak ajánló levelét, melyben ki legyen tüntetve, hogy részesül-e folyamodó valamely ösztöndíjban vagy segélyben; c) azon iskolai hatóságnak és tanítóegyletnek vagy testületnek ajánló levelét, melyhez szüleik tartoztak, illetőleg tartoznak; d) azon okmányt, mely igazolja, hogy folyamodó szülői az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé tartoznak vagy tartoztak és az alap iránt való kötelezettségeiket pontosan teljesítették.

6. Az ösztöndíjakért folyamodók folyamodványukat az illetékes tanintézet igazgatósága útján küldjék az „Eötvös-alap“ kezelő és gyűjtőbizottságához.

7. A segélyösszegekért folyamodók kérvényüket az illetékes tanítóegylet elnöksége vagy az iskolai hatóság útján tartoznak beküldeni; mellékelniök kell a) szegénységi bizonyítványt, b) az illetékes tanítói egyletnek vagy az iskolai hatóságnak ajánló levelét és c) azon okmányt, mely igazolja, hogy vagy maguk, vagy övéik az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé felvették és kötelezettségeiknek az alapszabályok értelmében pontosan eleget tettek.

8. Az „Eötvös-alap“ rendes tagságáról szóló igazolványt esetleg az alap pénztárnoka és elnöke állítja ki és hivatalból mellékelni a folyamodványokhoz.

9. Oly egyének, kik csak ezen pályázat kihirdetése után lépnek az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé, a jelen 1887. évben még nem tarthatnak igényt az alap jótéteményeire.

10. Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért folyamodók közül előnyben részesülnek azon rendes tagok, a kik az intézetnek már régebben tagjaivá váltak. Ily előnyben részesülnek az új tagok is, ha rendes évdíjajikon kívül a 20 frtos tagsági tőkének legalább az első 5 frtos részletét az alap központi pénztárába hiány nélkül be-

szolgáltatták. Ez idő szerint, a kik már három izbek részesültek az alap jótéteményében, nem számíthatnak sem ösztöndíjra, sem segélyösszegre.

11. Az „Eötvös-alap“-pal szoros kapcsolatban álló alapítványok jótéteményeit azoknak szolgáttatja ki a bizottság, a kiket a jogosult folyamodók közül az illető jótéteményekre az illető alapítók méltónak találnak.

12. A magyarországi tanítók Eötvös-alapjával kapcsolatban álló „Gyertyánffy István“-féle alapítvány 50 forintnyi segélyösszegét az „Eötvös-alap“ jótéteményeinek kiosztásával meghatalmazott orsz. bizottság az alapító levél értelmében csak oly tanítóknak, illetőleg tanítóknak, esetleg ezek tanuló gyermekeinek adományozhatván, a kik az „Eötvös-alapnak“ rendes tagjai és a kiket ezen felül az „Erdélyrészi küzművelődési egyesület“ saját szempontjából véve is kiválóan érdemesnek itél a megjutalmazásra, — ezennel felhívjuk az ezen segélyösszegre igényt tartható Kartársakat, hogy kellően felszerelt folyamodványukat folyó évi július 1-ig az „Erdélyrészi Küzművelődési Egyesület“ központi választmányához (Kolozsvár) elbírálás, illetőleg ajánlás végett nyújtsák be.

13. Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért folyamodók kérvényeit a folyó évi augusztus hó 20-án tartandó országos osztó-bizottság intézi el.

14. A folyamodókat az eredmény felől az „Eötvös-alap“ kezelő és gyűjtő orsz. bizottság elnöksége f. év. szept. 1-ig fogja értesíteni.

Budapesten, 1887, február 2-án.

P.terfy Sándor elnök, Lederer Abraham alelnök, Luttenberger Agost titkár, Tanos Imre jegyző, Örléy János pénztárnok, Jeny József ellenőr.

A kolozsmegyei tanítótestület bánffyhungyadi köre folyó évi 1-ső rendes és egyszersmind alakuló gyűlését január hó 15-én tartotta meg B.-Hunyadon az állami iskolák helyiségében. Lefolyásáról a következőket kívánom e lap tisztelt olvasóival közölni: *)

A gyűlést szokás szerint nyilvános tanítás előzte meg, melyet ez alkalommal Eszényi Erzsébet k. a. tartott a magyar nyelvtanból az elemileányiskola II-ik osztályában; tananyaga volt: „a szavak tagokra bontása.“ A sikerült tanítás részletes megbirálása után 9 órakor a gyűlést Szentgyörgyi Lajos, köri elnök éljenzéssel fogadott, tartalmas beszéddel nyitotta meg. Ezután először is a mult gyűlés jegyzőkönyvét olvasták föl s a kör tagjait vették számba.

A folyó ügyek elintézésével kapcsolatban a gyűlés a tagsági díjak és a testület másnemű pénzei kezelésének megkönnyítése céljából egy „köri pénztárnokság“ létesítését határozta el. Jövőben mindennemű fizetések ide folynak be. Ezután a kitűzött tisztújítás ejtetett meg, mely szerint: elnök Czuczka János, jegyző Kolcza János és pénztárnok Bács György lett.

A tárgysorozat következő három pontját „felolvasások“ tették.

1. Koleszár Lajos olvasta, illetőleg ismertette a vallás és közoktatási m. kir. miniszterium által a II-ik egyetemes tantestületi gyűlésen javaslatba hozott tétel fölött hozott „határozatok“ 1-ső pontját: „A gazdasági és kertészeti gyakorlatok tanítása a népiskolá-

*) E tudósítást a mult számban nem közölhattuk, mivel kértén érkezett.

ban." E határozatot érdeklődéssel vette tudásul a kör s a többi pontoknak is a köri gyűléseken folytatatosan eszközlendő ismertetésére nézve nevezett előadó ajánlatát örömmel fogadta.

2. Kovács Dániel olvasta föl: „A népiskolai magyar nyelv tanítása“ című értekezését. Ismertette, tüzetesen fejtegette az elemi magyar nyelv tanításnak háromféle, u. m. „szabadon kifejtő“, „olvasókönyv“ és „nyelvtani gyakorlókönyv“ alapján való kifejtési módszerét. Mindhárom módszernek kimutatván az „előnyeit és hátrányait“, a következő véleményének adott kifejezést: „Az elemi nyelvtanításban e három módszer közül legczélszerűbben az első, a „szabadon kifejtő“ módszer (előre kiválasztott példákat mondunk s mondatunk és ezekből vezetjük le, ismertetjük az illető nyelvtani tételt) használható, a második már kevésbé czélszerűen; a harmadik pedig czélszerűtlen s így a nyelvtanításban mellőzendő.“ A gyűlés élénk és tanulságos eszmecsere után e tételhez hozzászólók: Szentgyörgyi L., Koleszár L., Czuczsa J. véleménye alapján határozatilag kimondotta, hogy: „az előadó által ismertetett háromféle nyelvtanítási módszert kivételében elfogadja ugyan, de különkülön egyiket sem, hanem a hármat együtt, egymással kapcsolatosan tartja czélszerűen használhatónak; következőleg a nyelvtani gyakorlatok alapján való kifejtési mód sem mellőzhető az elemi nyelvtanításban.“

3. Bányai Árpád tartott felolvasást: „A tanítás különböző módjairól.“ Szakértelemmel fejtegette a tanításnak azokat a módjait és elveit, a melyek szerint a tanítónak eljárnia, tanítását intéznie kell, hogy tisztében áldásosan, kivánt eredménnyel működhessék. Ezen elvek: „Legyen a tanítás természetes“, „alapos“, „érdekes“, „könnyű“, „erélyes“ és végül „nemzeties.“

Mindhárom felolvasónak érdekes és tanulságos dolgozataikért jegyzőkönyvi köszönetet mondtak.

Az indítványok során:

1. Szentgyörgyi Lajos a következő indítványt teszi: „Körünk eddigelé nagyobbára csak módszertani tételek tárgyalásával foglalkozván, jövőre „neveléstaniakra“ is fordítson gondot.“

2. Koleszár Lajos három indítványt terjeszt elő. Első: „Intézzon a kör egy átiratot a tantestület központi választmányához, melyben kérje az 1881-ben megérősített s a tanítótestületekre vonatkozó új „alapszabályok“ életbeléptetését és az e célból szükséges intézkedések megtételét.“ Második: „Intéztessék kérés a „Család és Iskola“ szerkesztőségéhez, hogy az újonnan megjelent s hozzá beküldött népiskolai tankönyvekből egy-egy példányt körünkhöz is küldjön ki leendő megbirálás és tanulás vétel céljából.“ Harmadik: „Kérésék fel a központi választmány s általa a „Család és Iskola“ szerkesztősége, hogy szakközlönyünk „egyesületi élet“ rovatának jövőben tartalmasabb, nagyobb és szélesebb körűvé tétele céljából intézkedjék, illetőleg gondoskodjék.“ *)

3. Mező Dániel Koleszár L. fentebbi indítványa által már részben érintett azt az indítványát terjeszti elő, hogy: „Vegyen a kör egy pár már megbirált s előnyösnek nyilvánított „ABC“-ét, melyek közül a célszerűbbel, előnyösebbel a régít esetleg fel lehetne cserélni.“

*) Erre nézve már megtette a szerkesztőség a kellő intézkedést. Az eredmény az egyes tanítótestületek és körök tagjának a buzgóságától és tevékenységétől függ csupán. Szerk.

A jelzett indítványokat mind elfogadták.

A jövő gyűlés helyéül B.-Hunyad, idejéül pedig április hónapja tűzetett ki. A gyűlés programját annak idején közölni fogjuk e lapban.

Végül Czuczsa János elnök, miután a jegyzőkönyv hitelesítésére Szentgyörgyi L., Ravasz Gy. és Kovács D. tagtársakból álló bizottságot nevezett ki, a gyűlést bezárta.

Kolcza János,
köri jegyző.

S Z E M L E.

Franciaország.

A francia népiskolák jelenlegi szervezete két törvényen alapszik. Az egyik 1882. márczius 28-án és a másik 1886. október 30-án kelt. Az első az iskolákat az állam alá helyezte, a második pedig szabályozta szervezetüket. Az utóbbi értelmében a nép oktatására a következő iskolák szolgálnak: kisedővők, elemi népiskolák, felső nép- és ipariskolák. A népiskolák kétfélék: nyilvánosak és magánosak. Mindkétféle iskola igazgatójának vagy tanítójának francziának és a törvény követelménye szerint képesítettnek kell lennie. Azok a külföldiek, a kik a kellő képesítést megszerezték és a francia polgári jogokat gyakorolják, csak abban az esetben taníthatnak a népiskolákban, ha miniszteri engedéllyel föl vannak hatalmazva rá. Azokban az iskolákban, a melyek kizárólag Franciaországban lakó külföldi gyermekek számára vannak föllállítva, a külföldi tanítók fölmenthetők a francia képesítési bizonyítvány megszerzésétől, ha Franciaországban polgári jogokban részesülnek.

A fiúiskolákban tanítók, a leányiskolákban, kisedővőkben és vegyes iskolákban pedig tanítónők tanítanak. Kivételesen meg lehet bizni vegyes iskola vezetésével tanítót is, ha a kézimunka tanításában tanítónő segítkezik mellette. Minden községben lenni kell legalább egy állami iskolának, a melynek kiadásai a községet terhelik. Az állami iskolákban, bárminő rangúak is legyenek, csak világiaknak szabad tanítani. A fiúiskolákban attól a naptól számítva, a melyben a jelenlegi törvény életbe lépett, öt év lefolyása alatt az egyházi tanítókat világiakkal kell fölcserélni. A tanítók és tanítónők fizetését az állam vállalta magára. A községek hordozzák a tanítói fizetés helyi pótlékait, gondoskodnak az iskolai helyiségekről és a tanítói lakásokról. A megye viseli a felügyeleti költségeket. A tanítók és tanítónők fizetései egyenlően vannak megállapítva; öt fokozatban 1000 franktól 2000 frankig emelkednek, a mihez még a 100—1000 frankig terjedő helyi pótlék járul.

Az állami iskolák felekezetenélküliek, s mivel a népiskolák nagy része még ma is az egyháziak kezében van, az új törvényt felette szigorúnak tartják az ultramontánok.

A nyilvános iskolák mellett vannak magániskolák is. Ezen iskolák tanítói és tanítónői képesítésére nézve a törvény épen olyan kötelező, mint az államiakéra; a felügyeletet ugyanazon hatóságok gyakorolják felettük is, a melyek az állami iskolák felét. Mind a nyilvános, mind a magániskoláknál a pályázatok oly módon történnek, hogy az egyháziakra nézve a pályázat rendkívül nehéz, sőt mondhatni lehetetlenné van téve. Nagy és fokozott erőmegfeszítés szükséges arra nézve, hogy az egyháziak visszaszerezhessék csak egy részét is annak a befolyásnak, a melyet egy csapással elvett az új törvény tőlük az oktatás terén.

Franciaországban a vesszőzés teljesen el van törölve, de az meg van engedve, hogy a helytelenkedőket egy-két napig elzárják kenyér és víz mellett olyan helyre, a mely csak egy szűk ablakkal van megvilágítva, de úgy, hogy onnan teljességgel nem lehet kinézni. A büntetést úgy alkalmazzák, hogy a hétközbe eső fél- vagy egész napi szünet alatt, vagy vasárnapon az iskolában tartatnak a hibázók. Kivált ez utóbbit nagyon érzékeny büntetésnek tartják a játsszani szerető párizsi fiúk.

Anglia.

A kézi munka tanítását erősen ajánlják az elemi iskoláknak. Nemcsak hasznos lesz a tanulónak, ha a szerszámokat jól tudja forgatni, hanem nagy örömet és élvezetet is fog szerezni neki, mondja egy tanár. A kézi munkával foglalkozásba jó s párhuzamban fejlődik sok olyan szerv, a mely különben egészen elbanyagolódnék. A kérdés csak az, vajjon minden iskola mellé kellene-e fölláttatni műhelyet, hogy aztán a tanuló a nappól egy bizonyos időt ott töltsön. Ez a legjobb lenne, de a czélnak az is megfelelné, ha a városban egy nap kijelöltetnék, a melynek egy bizonyos részében a tanuló valamely boltba bejárjon az iskolaszék tudtával és beleegyezésével. Kétségtelen, hogy a gyermekek örömmel fogadnák ezt az intézkedést.

A „Messers Wolf and Son“ czég Londonban olyan pennaszárat talált fel, a mely a kezét s az ujjakat egy határozott rendes állásban tartja s az irni tanulóknak és a gyenge íróknak nagy segítségére szolgál, hogy megtanuljanak jól irni.

A testi büntetés tilos az angol iskolákban, de nincsen kizárva. A londoni School Board elnöke az új tanítókat, midőn nála tisztelegtek, arra figyelmeztette, hogy a gyermekeket ne merészeljék testi büntetéssel fenyegetni, mert az első esetben kénytelen lenne elbocsátani őket. A testi büntetés joga az igazgató tanítóknak van fentartva.

Bs.

Görögország.

Görögország méltó akar lenni régi hírnevéhez, legalább is erre mutat az a mozgalom, a mely ott a nevelés terén közelebbről megindult. A királyságban van 33 gymnasium, 200 alsó iskola és 1,717 elemi iskola. Mindenik nyilvános. A magán tanintézetek között első helyen áll „a nők felsőbbrendű nevelésére alakult társaság,“ a melylyel kapcsolatban egy lyceumot alapítottak a leányok számára. A lyceumnak 76 tanítója és 1,476 tanítványa van. A görögök mindenfelől ide küldik leányaikat. Görögországban a nevelésre sokat áldoznak. A külföldön lakó görögök sem vonják ki magokat, hanem nagy mértékben áldoznak a hazai nevelésre. Ennek az a következménye, hogy Görögországban alig van irni, olvasni nem tudó ember; hogy Törökországban az olyan hivatalokat, a melyeken bizonyos fokú tanulmány szükséges, nagyobbára mind a görögök foglalják el.

Bs.

I R O D A L O M.

Magyar nyelvtan a miniszteri tanterv szerint az elemi népiskolák II. III. IV. V. VI. osztályai számára írta Vargyas Endre, györmegyei kir. tanfelügyelő. Megjelent Budapesten, 1886. Méhner Vilmos kiadása. Ára 28 kr.

A 85 oldalra terjedő tankönyv beosztása a következő: Előszó; egyszersmind útmutatás a jelen tankönyv használásához. I. rész a 2-ik; II. rész a 3-ik; III. rész

a 4-ik; IV. rész az 5-ik s végül az V. rész a 6-ik oszt. tananyagát tárgyalja.

Az egyes osztályok tananyagát s keresztül vitelüket külön-külön fogom felmutatni s észrevételeimet megtenni rájuk.

A második osztály tananyaga 7 oldalon 15 §-ban a következőket foglalja magában: Anyanyelvünk; a betűk felosztása, a magánhangzók felosztása, a mássalhangzók felosztása, a szótagok, a szótagok elválasztása, a mondat, a mondat két főrésze, főnév, névelő, melléknév, egyes és többes szám, névmás, ige, igekötő.

A szerző, mint a felosztásból kitűnik, a részekből állítja össze az egészet s nem — mint más e fajta könyvek — az egészet bontja részeire. A hangokból, illetőleg betűkből alakít szótagokat, a szótagokból szavakat, a szavakból mondatokat. Első pillanatra csakugyan helyesebb módszernek tűnik fel ez annál, mintha a mondatot vesszük boncsolás alá s úgy fejtjük ki alkotó részeit. De csak első pillanatra! Az az elv, hogy részekből alkossunk egészet, a nyelvtan tanításánál nem helyes s különösen nem helyes a II-ik osztály tananyagának a betanításánál. Szerző különben már az első §-ban is e mellett bizonyít, midőn ezt mondja: „A beszéd mondatokból áll. A mondatok szavakból, a szavak szótagokból, a szótagok pedig hangokból állanak.“ *S hogy a következő szakaszokban miért szól mégis a betűk felosztásáról, a szótagokról s elválasztásukról és csak ezek után a mondat meghatározásáról — valóban nem látom indokolva. Ha már egyszer szólnak a mondatról, szavakról, szótagokról és betűkről, miért ne lehetne épen ilyen sorrendben fogalmat alkottatni is róluk a gyermekkel, miért kellene hátulról kezdenünk.*

Megvagyok győződve, hogy ez a módszer világért sem biztosítja a sikert annyira, mintha a mondatból indulunk ki.

A harmadik osztály tananyaga 23 §-ban ezeket öleli fel: Egyszerű mondat; főnév mint alany; névmás mint alany; ige mint alany; főnév mint állítmány; melléknév mint állítmány; ige mint állítmány. Bővített mondat; mondat bővítése jelzőkkel, tárggyal, határozó szókkal és helyragos főnevekkel. Összesorozott mondat; összevont mondat. A mondatban előforduló szavak összetételükre nézve. A mondatban előforduló ragozott és képzett szók.

A III-ik osztály tananyagának feldolgozására a következő észrevételeim vannak:

1. §. 3. pontjában ez áll: „A mondatot, melyben csupán alany és állítmány van, egyszerű vagy pusztá, másképp tömondatnak nevezzük.“ Minek e három elnevezés? Elég lenne a három helyett egy. Ugyanezen §. feladványa: „Mondjatok egyszerű mondatokat arról, hogy minő hangot ad: a ló, számár, egér“ stb. Felelhetik a gyermekek ezeket is: csúf, szép, vékony, vastag hangot. Szerző a hely-, idő-, mód-, ok-határozók mellé, mint mondatbővítőket felveszi az eredet-, cél-, vég-határozókat, melyeknek egymástól való megkülönböztetését és fölismerését igen nehéznek tartom a III. osztály tanulói fejlettségéhez.

A 20. §. így kezdődik: „Összesorozott mondatnak azon mondatot nevezük, melyben két vagy több összetartozó egyszerű mondatot kötünk össze.“ Nem jobb-e az *összetett* elnevezés, már csak annál az oknál fogva is, hogy szokottabb.

A 22. §-ban az egyszerű tőszókat így határozza meg: „Az egyszerű tőszók olyan gyökérszók, melyeket

több szóra felbontani már nem lehet." A gyökérszónak ilyenforma fölemlítésében az egyszerű tőszók közelebbi meghatározását — pedig e lenne a cél — nem látom.

IV. osztály tananyaga 43. §-ban van tárgyvalva. Szól pedig ezekről: Az egyszerű és bővített mondat; a főnév a mondatban; a főnév többes-, birtok-, belviszony-, helyviszony-, és vegyes viszony ragokkal. A névutók, a névmás, a számnév, a határozók, a melléknév; az ige a mondatban; az igeidő, igeragok és ige-kötő; az ige idői; ige szám és személy; az igeragozás alakjai; az igemódok; igeragozás; a részesülő; az állapot jelző; rendhagyó igeragozás; rendhagyó igeragozás a főljóító módban; az *ik*-es igék ragozása; a szenvedő igeragozás; a kötő és indulatszók a mondatban. Az összetett és összefüggő mondat. A közbevetett és mellékmondat. Rövidített és összevont mondat. Többszörösen összetett mondat. Hiányos mondat. Helyes írástan. A helyes írás fő szabályai. Helyes szóképzés, helyes főnévképzés; helyes melléknév és ige-képzés. Nagy kezdőbetűk. Az írásjelek. Szógyezetés és szórend.

Ezen osztály tananyaga annyira részletezve van, hogy ilyenformán a középiskolák alsó osztályainak felel meg. Pl. a 6. és 8. §-ban, hol a bel-, hely- és vegyes viszonyragokról szól — találkozunk minden ragnak a külön elnevezésével is, így pl. birtokos, birtokvonzó, tulajdonító, marasztaló, veszteglő, állapotóragok stb. elnevezésével. Ezeknek a meg nem tanítása, azt hiszem, nem nagy hiba, különösen, ha arra gondolunk, hogy a szükséges időt — mert idő kell rá — hasznosabb és szükségesebb ismeretek megtanítására fordíthatjuk. A 11-ik §-ban a tőszámnevet így ismerteti: „Tőszámnevek, melyekkel számlálunk“ stb. Ez az ismertetés nem helyes, mivel nemcsak a tőszámnevekkel számlálunk, hanem a többiekkel is. A 28. §-ban a kötőszókról emlékezik meg felosztva azokat 19 csoportra, mint pl. kapcsolókra, elválasztókra stb. A 29. §-ban ugyancsak ezt teszi az indulatszókkal, 14 különböző elnevezést sorolván fel, pl. örömet, fájdalmat, csudálkozást jelentők stb. A 42. §-ban az írásjelek részletes ismertetésével találkozunk. A gyakoribb írásjelek ismertetését azonban kívánatos lett volna már a II. osztály tananyagába fölvenni.

Az V. osztály tananyaga 17. §-ban szól: Írásművekről; a fogalmazványról; az irány kellekeiről; leírásokról. A levél írásáról általában. A levél belső-, külső, alaki alkatrészeiről; a levél különféle neveiről, mint értesítő, meghívó, kérés, köszönő, ajánló, üdvözlő, vigasztaló és vegyes tartalmú levelekről.

A VI. osztály tananyaga végül a polgári ügyiratokat öleli fel, mint bizonyítvány, elismervény, nyugtatvány, ellennyugtató, kötelezvény, hirdetés, számla, folyamodvány, szerződések; egyéb ügyiratok.

Az V. és VI. osztály tananyagának feldolgozására megjegyzésem nincs.

E tankönyvet átolvasva szerény észrevételeimet a követhetőkhöz foglalhatom össze.

Legfőbb hibája a tankönyvnek a tananyag túlságosan aprólékos részletezése, különösen a III. és IV. osztályé.

Egy §-ban annyi szabályt ad, hogy azt egy óra alatt, ha ugyan jut egy egész óra egyfolytában e tárgy tanítására, nem lehet elvégezni.

Szabályt igen sokat, feladványt keveset, gyakorlatot vagy példát nagyon keveset ad. Véleményem szerint megfordítva lenne jó. Nyelvezete — egy pár he-

lyet kivéve — jó. Papírja jó, nyomtatása tiszta, betűi lehetnének nagyobbak! Nem helyeselhető, hogy az 5. osztály tananyaga egy könyvbe van foglalva, már csak annál az egyszerű oknál fogva sem, hogy eirongyolódik a hosszas használat által, minek az lesz a következtése, hogy a gyermekeknek nagyobb része az 5 év folytán kétszer, esetleg többször is meg fogja venni.

A felsorolt hibák alapján népiskolai használatra nem ajánlhatom.

Elek Gyula.

„*Protestáns Népkönyvtár*“ ezimen új havi folyóirat indult meg Budapesten. Szerkesztik: Scholz Gusztáv és Farkas József. Kiadótulajdonos: Hornyánszky Viktor. Megjelen havonként négy iven borítékkal. 12 fűzet ára 2 frt. 40 kr., 1 fűzeté pedig 20 kr.

E folyóirat „Erős várunk nekünk az Isten!“ jelszó alatt kíván munkálni; azt akarja elérni, hogy a nép sorakozzék ismét az alá a zászló alá, melyre e szavak vannak fölírva negyedfél száz év óta, s a mely alatt ősei éltek és haltak. De célja távolról sem az, hogy hittani kérdéseket feszegetsen, a protestánsokat külön táborokká szaggassa szét, hanem az, hogy ápolja a vallásos meleg érzelmét, a szív kegyességét és az erkölcsi nemes tettekben nyilatkozó buzgóságot. Épen ezért nem csupán azt tekinti hivatásául, hogy a szorosabb értelemben vett vallás-erkölcsi oktatást terjessze, hanem közölni fog olyan általában hasznos — részint a lelki, részint a testi életre nézve hasznos — és nemesen, az erkölcsi érzést távolról sem sértő, mulattató cikkeket, a melyek nemcsak egy órára szolgálva olvasmányul érdemesek legyenek a „könyvtár“ névre s évek múlva is érdeklő és haszonnal legyenek olvashatók.

Az első (januári) fűzet csinos kiállításban, igen változatos és érdekes tartalommal jelent meg. Elismert írók nevével is találkozunk a munkatársak közt. Tartalma a következő: Célunk, Szász Károlytól. Szerkesztők szava. Templom, iskola és sajtó, Farkas Józseftől. Két költemény, Sántlka Károlytól. A tél — Isten áldása, Scholz Gusztávól. A reformáció kezdete, Szilágyi Sándortól. Minő szőlőfajokat ültessünk, Molnár Istvántól. A fűtésről és fűtésszerekről, Hankó Vilmostól. Hogy szoktatta régen egy fejedelem alattvalóit a templomba járásra? Különös csodatétel. Apróságok.

A folyóirat a maga elébe tűzött nemes és hasznos célt, mint az első fűzet tartalmából világosan kitűnik, komolyan és elismerésre méltó eredménnyel igyekszik valósítani. Épen ezért a legmelegebben ajánljuk t. olvasóink figyelmébe és pártfogásába.

V E G Y E S E K.

— Nagyméltóságú Trefort Ágoston vallás és közoktatási Miniszter Úrnál, 70 éves születésnapja alkalmából, folyó hó 6-án, több küldöttég tisztelettel, hogy üdvözléne és szerencsekívánatainak kifejezést adjon. E küldöttségek közt volt a fővárosi tanítótestület, az „Eötvös-alap,“ a budapesti népnevelési intézetek és a tanfelügyelők küldöttsége Bekey Imre tanfelügyelő vezetése mellett. A fővárosi tanítótestület küldöttségének az üdvözlő beszédére a többi közt a következő figyelemre méltó nyilatkozatot tette a Miniszter Úr válaszában:

Folytatás a mellékleten.

„Magyarország igen sajátos viszonyok közt van. A mi államunk magyar állam és annak kell lennie. Vagy nem lesz, vagy magyar lesz. Ennek magyar államnak kell maradnia; ennél a magyarság érdekének a népoktatás igen nagy tényezője. Épen azért tehát, mert a magyar faj nem oly nagy számú, azon kell lennünk, hogy intelligentiát s műveltséget szerezzünk neki, mert 10,000 ember, a kinek intelligentiája, műveltsége, vagyona és egészsége s testi ereje van, a társadalmi életben többet nyom, mint 100,000 ember, a kiben ezen tulajdonságok nincsenek meg.

Én a népoktatásra igen nagy súlyt helyezek, de az oktatás sorsa az emberektől függ. Miután az ország több részét beutaztam, tapasztaltam, hogy igen művelt, derék népoktatóink vannak, a kik képesek felfogni állásuk fontosságát és a szerint cselekednek. Őszintén beszélve azonban, vannak olyan tanítók is, kik elől sokkal jobb volna az iskolákat bezárni, anynyira nem képesek hivatásuknak megfelelni. Nem akarok a részletekbe bocsátkozni, tudják önök, hogy micsoda intézetekből kerülnek ki a jó és milyenekből a rossz tanítók.

Különösen nagy súlyt helyezek a nők nevelésére és oktatására, mert ha akarjuk, hogy művelt társadalmunk legyen, a nőket kell képeznünk. És mindezen feladatokat magam nem vagyok képes keresztül vinni, ha azok, a kik specialiter ily intézetekben foglalkoznak, nekem segíkezést nem nyújtanak. E támogatásra szükségem van, s akkor a siker nem fog kimaradni.

Igaz, hogy pénzügyi viszonyaink nem kedvezők, de miért? Mert gazdasági viszonyaink sem kedvezők, s ha ezek javulni fognak, akkor bizonyára pénzügyi viszonyaink is jobbak lesznek. De addig, míg abban a keretben kell maradnunk, a melyben most vagyunk — legalább egy két évig — ha nem is tudunk extensive dolgozni, dolgozunk intenzíve.“

A tisztelgő küldöttségek szerencsekívánataihoz mi is hozzájárulva kívánjuk, hogy a Mindenható tartsa meg még sokáig Ő Nagyméltósága drága életét, hazánk közoktatásügyének a javára, azzal a vidám, pezsgő életkedvvel, a mely az őszbe borult államférfiút még ma is ifjúvá varázsolja, azzal a lankadni nem tudó testi és szellemi erővel, a melynek rugékonyságát 70 év küzdelemteljes munkája sem volt képes megtörni, azzal a nagy és merész teremő képességgel, a mely nem riad vissza az útjába eső akadályoktól és azzal a melegen érő szívvél, a mely ifjúi hévvel lelkesedik most is a jóért, szépért, nemesért és magasztosért.

— Eötvös-ünnepély. Szép és kegyeletos ünnepélylyel ülte meg az Eötvös-alap gyűjtő és kezelő orsz. bizottsága ez évben is a halhatatlan szellemű b. Eötvös József halálának évforduló napját. Az ünnepélyen, mely e hó 2-án az Andrássy-uti polg. tanítónőképző-intézet zenetermében folyt le, részt vettek Tóth József, Békey Imre és Szabó Károly tanfelügyelőkön kívül az alap központi bizottságának tagjai, a budai paedagogium és az Andrássy-úti tanítónőképző-intézet növendékei csaknem teljes számmal. A zsufolásig megtelt terem elő részében br. Eötvös József mellszobra állott délszaki növényekkel körülvéve. Az ünnepélyt d. e. 10

órákor a budai paedagogium növendékeinek szépen sikerült kardala nyitotta meg, mely után Péterfy Sándor, mint az Eötvös-alap gyűjtő bizottságának elnöke, jelezte néhány lelkes szóval az ünnepély jelentőségét, kegyelettel emlékeztén meg az elhunyt nagy államférfiú áldásos életének működéséről. Az ünnepély fénypontja az a remek és emelkedett szellemű emlékbeszéd volt, melyet jeles tanügyi írónk, György Aladár, olvasott fel hazánk elhunyt nagy fiáról, ki, míg élt, szívének lángoló szeretetével csüggött nemzetén, s e szív melege az, mely hazánk tanítóit ma is arra készíti, hogy a megdicsőült nagy szellem emlékét évről évre hálás kegyelettel megünnepeljék. A jelenvoltagekra mély benyomással volt a nagy gonddal irt, igazi benső érzelemtől áthatott emlékbeszéd, melynek sikerültét az a lelkes éljenezés bizonyítja legjobban, mely a jelenvoltagek ajkairól a felolvasás végén elhangzott. A titkári jelentés, mely az emlékbeszédet követte, hiven tüntette fel azt a meleg érdeklődést, mely az alap iránt a mult évben is nyilvánult. Örömmel vette ezután tudásúl a gyűlés, hogy Gyertyánffy István, a budai paedagogium derék igazgatója, ezer forintos alapítványt tett az Eötvös-alapra. Az alapítványról szóló oklevél felolvasatván, a nemeslelkű alapítónak köszönetet szavaztak. A titkár felolvasta ezután az Eötvös-alap pályázati hirdetését, melyet lapunk mai számának az egyesületi rovatában találnak t. olvasóink. Ebben az évben 1700 frt. segély osztatott ki. Majd a pénztárvizsgáló bizottság jelentése olvastatott fel, melynek meghallgatása után Örley János pénztárnoknak a fölmentvényt meg is adták. Végül Péterfy Sándor, elnök, intézett néhány buzdító szót a jelenvoltagekhoz, isten áldását kérve az Eötvös-alapra s fentartóira. Az ifjúság éneklára zárta be a szépen sikerült, lélekemelő ünnepélyt a Hymnus eléneklésével.

— Emlökünnepély. A helybeli tudomány-egyetem tanári kara, egyik kiváló tagjának, néhai Ladányi Gedeonnak az emlékeztetét nagy kegyelettel ünnepelte meg folyó hó 4-én, a megboldogult halála napjának az évfordulója alkalmából. Az ünnepély kevés számú, de válogatott közönség részvéte mellett nemes egyszerűséggel folyt le, de ez egyszerűségben volt valami lélekemelő, magasztos, a mi nagygyá, feledhetlenné tette az ünnepélyt. A terem falát a nőhainak találó és szépen kidolgozott olajfestményű mellképo díszítette, melyet a bölcsészeti kar tanárai festettek általános becslést és tisztelt tanártársuk megörökítésére. Úgy tetszett, mintha az ünnepély lefolyása alatt az élettelen kép megelevenedett volna, s az elköltözött tekintett volna le a közönségre komoly, de szelid és jóságteles arczával. Az ünnepélyt dr. Szamosi János egyetemi rector beszde nyitotta meg, a mely jelezte röviden azt a veszteséget, melyet a megboldogult halála okozott és az ünnepély jelentőségét. Ezután dr. Szabó Károly egyetemi tanár olvasta fel emlékbeszédét, melyet a közönség nagy figyelemmel és érdeklődéssel hallgatott végig. Szabó Károly, ki néhai tanártársát igen jól ismerte, mivel nagyon közeli viszonyban állott vele, a nála szokásos keresetlen egyszerűséggel, tiszta és zamatos magyarsággal irt, de valódi bensőségtől áthatott beszédében

oly hiven tüntette fel az elhunyt életét és működését, oly találóan jellemezte az embert, tanárt és tudóst, hogy Ladányi nemes és méltóságteljes alakja a maga egész mivoltában kidomborodva állott a hallgatóság lelki szemei előtt. Ladányi, mint ember, egyenes lelkű, észinte, jó szívé, erős meggyőződésű s mindazokkal szemben, a kikkel valaha érintkezett a megtettesült humanitás volt. Mint minden mély gondolkodású és érzésű ember, szerette a magányt, hol gondolatainak és érzelmeinek adhatta át egészen magát; a közélet mozgalmában nem vett részt; nem könnyen kötött barátságot, de a kit egyszer bizalmára s barátságára méltatott, az benne tökéletesen bízhatott. Mint tanár egész lélekkel csüngött hivatásán. A tanárságot nem hivatalnak, hanem hivatásnak tekintette. A szó hatalmával egyesült benne az a ritka adomány, hogy kevés szóval sokat tudott mondani; határozott és szabatos kifejezéseket használt, kerülte a szóvirágokat. Mint előadó tanár ritkította pírját. Tanítványai őszinte ragaszkodással, mély tisztelettel és valódi szeretettel viseltettek iránta; tisztelték és becsülték benne a tanárt és tudóst, szerették a kristálytisztá jellemű embert. Szerénységével a büszkeség nem fért össze; de egy esetben tudott mégis büszke lenni: midőn legkiválóbb tanítványairól beszélt. Legyen emléke áldott, élete pedig szolgáljon példányul mindazok előtt, a kik a tanítás és nevelés ügyét szolgálják!

— Gyűjtés a Váradai Károly emlékére. Mint olvasóink igen jól tudják, a központi válaszmány egy bizottságot bízott meg, hogy megyénk általánosan tisztelt és szeretett néhai tanfelügyelőjének, Váradai Károlynak az emlékére gyűjtést indítson. A gyűjtő bizottság már megkezdette működését, s közelebről a vidéki körök elnökei is meg fogják kapni a gyűjtő ivateket. Az adományokat a bizottság a helyi politikai lapok és e lap útján időről időre nyugtázni fogja. Ez az ügy, meggyőződésünk szerint, az illetékes körökben sokkal ismeretesebb, s az érdeklődés sokkal nagyobb iránta, mintsem a mi igénytelen buzdításunkra szorulna.

— Személyi változás a kolozsmegyei tanítótestület tisztviselői karában. Staudner Gyula, az említett tanítótestület titkára és Balázs József ugyanannak a jegyzője, önként lemondottak állásukról, mivel megsokasodott teendőik miatt nem fordíthatnak kellő időt és gondot eddig viselt tisztok belöltésére. A válaszmány mély sajnálattal vévén tudásul e két buzgó és tevékeny tisztviselőnek megmásíthatlan lemondását, a titkári teendők végzésével Elek Gyula egyesületi jegyzőt, a jegyzői tiszttel pedig Sólyom János és Klis Lajos tagtársakat bízta meg.

— Túlnépesség a helybeli felekezeti népiskolákban. Megyénk buzgó és tevékeny kir. tanfelügyelője a múlt hóban és a jelen hó elején a helybeli felekezeti iskolák közül 9-et meglátogatott és látogatása eredményéről részletes előterjesztést tett a közigazgatási bizottság ülésén. E jelentésből most csupán azt a figyelemre méltó tényt említjük meg, hogy a jelzett iskolákban a tanítók száma annyira nem áll arányban a tanulók és osztályok számával, hogy a tanítás sikerének a biztosítása érdekében multhatatlanul szá-

porítani kellene a tanítók létszámát 5 iskolában. Ez az aránytalanság főleg két iskolában nagyon feltűnő, a melyekben átlag 91 tanuló és 2—3 osztály esik egy-egy tanítóra.

— A kolozsvári tanítói kör a múlt évi szép sikertől bátorítva a tantestület segélyalapja javára a jövő hó 5-én tartandó bál rendezésén fáradozik. Talán felesleges is mondanunk, hogy a rendező bizottság, melynek elnöke Nagy Kálmán, jegyzője Sólyom János és pénztárnoka Bőjthe László, minden tőle telhetőt meg fog tenni az óhajtott siker biztosítása érdekében. Reméljük, hogy a bizottság fáradozása az alkalommal is szép eredményt fog fölmutatni.

— Nagy Albert szucsáki tanító felsőbb rendelet értelmében visszatért korábbi állomására, Pákéba. Bitai György, kit Petrozsényből Szucsákba helyezett át a vallás és közoktatási miniszterium, még nem foglalta el új állomását.

— Iskolabezárás betegség miatt. B.-Hunyadon az iskolát bizonytalan időre be kellett szüntetni a napokban, mivel szemcsés ködhártyalob útvén ki, 5 tanító és 152 tanuló (574 közül) megbetegedett.

— A b.-hunyadi felső főiskolának polgári iskolává tétele iránt most foly a tárgyalás a vallás és közoktatási miniszterium s az iskolai gondnokság közt. A mint értesülünk, alapos kilátás van rá, hogy a tárgyalás kellő sikerrel fog végződni.

— Lefoglalt térkép. Kolozsmegye kir. tanfelügyelője ismét egy Bordeaux félo tiltott térképet foglalt le és terjesztett be a megyei közigazgatási bizottság tegnapi gyűlésén. A térkép a n. czégi g, katolikus iskolában találtatott, melynek tanítója ellen a bünvádi vizsgálat megindítását elhatározta a k. biz. gyűlés. Egy pár hónap alatt ez a második eset megyénkben, melynél nem tudjuk, hogy a román tanítóknak és iskolai hatóságoknak tudatlansága vagy alkotmányos érzülete jö-e kritika alá. A tanító mindenestre lakolni fog, hogy azonban ő-e a főhibás, az más kérdés.

— A nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszterium közelebről intézkedett arra nézve, hogy a gör. kath. és gör. keleti egyház iskolái számára magyar olvasó könyveket szerkesztsenek. Ez az intézkedés kétségkívül nagyon üdvös lesz az említett iskolákban a magyar nyelv kellő elsajátításának az előmozdítására, a melynek egyik főakadálya eddig épen a jelzett olvasókönyvek hiányában rejlett.

— Meghívó. A kolozsmegyei tanító-testület központi köre f. év február hó 26-án gyűlést tart a következő tárgysorozattal: 1. Dél előtt 8—9-ig nyilvános tanítást tart az I-ső községi iskola I-ső osztályában Sólyom János községi tanító. 2. 9-től $\frac{1}{4}$ 10-ig a tanítás megbirálása ugyanott. — $\frac{1}{2}$ 10 órakor a gyűlés folytatása a városház nagytermében, a következő sorrenddel: 3. Karének, előadja a tanítóképző-intézet dalköre. 4. Elnöki megnyitó beszéd. 5. Elnöki bejelentések. 6. Tisztviselők választása. 7. Jelentés a nyilvános tanításról. 8. Felolvas Dr. Brassai Sámuel nyug. egy. tanár úr, tanító-testületünk tiszteletbeli tagja. 9. Felolvasás mutatónyokkal: „Az iskola épületekről egészségügyi szempontból,” Dr. Rózsahegy Aladár egyet. nyilván. rendes tanár úrtól. 10. A jövő gyűlés idejének meghatározása. 11. Indítványok tárgyalása. 12. Jegyzőkönyv-hitelesítő bizottság kiküldése. — E gyűlésre a tanító-testület tagjai s a tanügy iránt érdeklődők tisztelettel meghívotnak. Kolozsvárt, 1887. február 12. Rieger Imre, elnök.

TARTALOM: B. Bötös J. halála évfordulóján. — Kolozsmegyei népevelésügyi állapota 188 $\frac{3}{4}$ -ban. *Kozma Ferencz.* — Vitatételek az irvaolvasás köréből. *Szentgyörgyi Lajos.* — Egyesületi élet. — Szemle. — Irodalom. — Vegyesek.